

Prof. dr. Stane Granda, sedemdesetletnik



Aprila letos je prof. dr. Stane Granda praznoval svoj sedemdeseti rojstni dan. V svoji izredno bogati in pestri karieri je nadaljeval in širil tradicijo svojih predhodnikov raziskovanja agrarne socialne in ekonomske zgodovine devetnajstega in dvajsetega stoletja in je s svojim delom pomembno prispeval k slovenskemu zgodovinopisju.

Prof. dr. Stane Granda se je rodil v Novem mestu. Tu je obiskoval osnovno šolo in nato gimnazijo. Po srednji šoli se je odločil za študij zgodovine in sociologije na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Leta 1972 je prejel Prešernovo nagrado za študente. Leto pozneje je zaključil študij in se zaposlil na Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja, kjer je deloval kot asistent za agrarno zgodovino. Leta 1978 je uspešno zagovarjal magistrsko delo z naslovom *Obremenitev slovenskega kmeta z davki 1850–1914*. Leto pozneje se je zaposlil kot asistent za zgodovino Slovencev v 19. stoletju na Zgodovinskem inštitutu Milka Kosa, takrat še pod okriljem Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Ko je leta 1981 iz inštitutov pri SAZU nastal samostojni Znanstvenoraziskovalni center SAZU, je dr. Granda aktivno sodeloval pri prehodu v nove organizacijske okvire, saj je postal pomočnik vršilca dolžnosti direktorja ZRC SAZU. Istega leta je prevzel še dolžnosti tajnika zgodovinskega inštituta. Leta 1983 je postal upravnik matičnega inštituta in opravljal to dolžnost do leta 1996. Hkrati je bil med letoma 1984 in 1992 tudi pomočnik direktorja ZRC SAZU. V tem času je napredoval v raziskovalnega sodelavca in nato višjega raziskovalnega sodelavca (1984). Leta 1989 je sledil naziv raziskovalni svetnik. Med osamosvojitvijo leta 1991 je bil aktivno udeležen v teritorialni obrambi in je veteran vojne za Slovenijo. Leta 1994 je ubranil doktorsko disertacijo z naslovom *Dolenjska v revolucionarnem letu 1848/49*. Leto pozneje je bil izvoljen v naziv višji znanstveni sodelavec, leta 2000 pa je napredoval v naziv znanstvenega svetnika.

V svoji znanstveni karieri je dr. Stane Granda raziskoval in še vedno raziskuje zelo pester nabor tem. Njihova skupna točka je navezava na gospodarsko in socialno podobo podeželja in kmetijstva v preteklosti. Tema, h kateri se vedno znova vrača,

je revolucionarno leto 1848 in spremembe, ki jih je v stvarnost slovenskega podeželja vnesla zemljiška odveza. V to skupino sodijo vprašanja davčne obremenitve kmetov, modernizacije kmetijstva v 19. stoletju, vinogradništvo, zadružništvo in zavarovalništvo itd.

Spremembe, ki jih je v stvarnost slovenskega podeželja prinesla vključitev v sistem tržnega gospodarstva pa ni proučeval le z zornega kota kmečkega razreda. Več študij je posvetil tudi usodi nekdanjih zemljiških gospodov – poznejših veleposesti – v novi družbeno-ekonomski stvarnosti druge polovice 19. stoletja.

Drug sklop raziskovalnih tem, ki jim je dr. Stane Granda namenil svojo pozornost lahko opredelimo kot preplet vprašanj o narodnostni oziroma nacionalni zavesti in vlogi Katoliške cerkve in duhovnikov pri narodnem ozaveščanju. Sem lahko uvrstimo študije o katolištvu v kulturi in politiki, razprave posvečene škofu Bonaventuri Jegliču in katoliškim shodom, krščansko-socialnemu gibanju itd. Njegove znanstvene radovednosti je bilo deležno tudi kratko, a nadvse burno obdobje Ilirskih provinc h kateremu se je dr. Stane Granda kar nekajkrat vrnil.

Spoznanja svojih študij publicira v številnih znanstvenih in strokovnih monografijah ter člankih in referatih na znanstvenih srečanjih. Svoje znanstveno delo dopolnjuje z objavljanim v poljudnih publikacijah, jubilejnih zbornikih in nastopih na priložnostnih srečanjih, okroglih mizah ipd.

Prof. dr. Stane Granda je bil dejaven tudi na pedagoškem področju. Sodeloval je pri pripravi študijskega programa Kulturna zgodovina na Politehniko v Novi Gorici, ki je pozneje prerasla v Univerzo v Novi Gorici. Na omenjeni ustanovi je bil najprej leta 2002 habilitiran v naziv izrednega profesorja in nato leta 2007 v naziv rednega profesorja. Dolga leta je deloval tudi kot predavatelj na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani kjer je predaval kulturno zgodovino na oddelku za slavistiko ter etnologijo in zgodovino na oddelku za etnologijo, ter študentom Fakultete za upravo Univerze v Ljubljani zgodovino uprave na Slovenskem.

Poleg znanstvenega in pedagoškega dela je prof. dr. Stane Granda opravljal še številne funkcije bodisi kot urednik bodisi kot član različnih svetov in organizacij. Med letoma 1974 in 1978 je bil urednik revije *Prispevki za zgodovino delavskega gibanja*. Vse od leta 1981 do danes je bil član uredniškega odbora revije *Kronika*, vrsto let pa je bil tudi njen odgovorni urednik. Prav tako je bil sourednik pri projektih *Slovenske Enciklopedije* in *Slovenske kronike XIX. stoletja*. Pri obeh je bil avtor številnih gesel oziroma poglavij. V devetdesetih letih je bil član uredništva glasila Združenja veteranov vojne za Slovenijo *Veteran vojne za Slovenijo*.

Med letoma 1996 in 2000 je bil dr. Stane Granda predsednik Zveze zgodovinskih društev Slovenije, nato pa je opravljal funkcijo predsednika znanstvene sekcije. Vse od ustanovitve Šole za slovenske študije Stanislava Škrabca na Politehniko v Novi Gorici 2003 je bil član njenega senata. Bil je član in nato med letoma 2004 in 2012 predsednik strokovnega sveta Narodnega muzeja Slovenije. Nekaj let je opravljal tudi delo svetnika Dolenjskega muzeja. Med letoma 2006 in 2008 je bil član znanstvenega sveta ZRC SAZU ter član Strateškega sveta Vlade Republike Slovenije za znanost, kulturo in izobraževanje. Med 2006 in 2010 je bil član Upravnega odbora Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

V istem obdobju je bil predsednik Programskega sveta RTV Slovenija. Od 2005 je član Komisije za učbenike, ki deluje v okviru Strokovnega sveta Republike Slovenije za splošno izobraževanje. Do leta 2017 je bil tudi predsednik omenjene komisije. Od 2011 je član glavnega odbora Zbora za republiko, od 2012 pa je član Združenja za vrednote osamosvojitve.

Leta 2014 se upokojil na ZRC SAZU, na Univerzi v Novi Gorici pa še vedno predava predmete Agrarna zgodovina, Izbrana poglavja v zgodovini vinogradništva in vinarstva ter Pravna zgodovina.

Leta 2015 je prejel priznanji zaslužni profesor Univerze v Novi Gorici ter zaslužni sodelavec ZRC SAZU. Konec lanskega leta je prejel od Slovenske škofovske konference odličje sv. Cirila in Metoda.

Ob njegovem jubileju mu čestitamo in želimo še mnogo veselja ob raziskovalnem delu.

Miha Seručnik